Specifické poruchy učení a chování žáků, zdravotní problémy žáků

Zpracovala Mgr. Jolana Senčáková

Důležité sdělení:

Od 1. září 2016 je v platnosti nová vyhláška č. 27/2016 Sb. o společném vzdělávání. Do 31. srpna 2018 bude souběžně v platnosti starý i nový systém.
31. srpna 2018 končí platnost všech „starých“ zpráv školského poradenského zařízení, podle kterých vyšetření proběhlo PŘED 1. 9. 2016. Zprávy nově vyšetřených žáků, tedy po 1. 9. 2016, mají platnost nejvýše 2 roky.

Pro poruchy učení (chování) se užívají názvy:

Speciální vzdělávací potřeby (SVP)

Specifické poruchy učení (SPU)

Vývojové poruchy učení (VPU)

Od 1. 9. 2016: žák s přiznanými podpůrnými opatřeními, podpůrných opatření je nově 5 stupňů.

1. stupeň může přiznat škola sama, není potřeba vyšetření školského poradenského zařízení (dále jen ŠPZ), 2. až 5. stupeň uděluje jen ŠPZ na základě vlastního vyšetření. Žáci se SVP jsou označeni v systému Bakalář, v oddílu Matrika, kolonka Speciální údaje-záznamy nebo v kolonce doporučení ŠPZ. Jsou také vyznačeni v seznamech určených ke klasifikaci (kvítečko).

Informace pro žáky a třídní učitele maturitních ročníků

Žáci, kteří mají SVP nebo jiná omezení, mohou požádat o vyšetření ve školském poradenském zařízení, které jim vypracuje posudek. Tento **posudek se přikládá k přihlášce k maturitní zkoušce a na jeho základě může ředitel školy zařadit žáka do skupiny s přiznaným uzpůsobením podmínek (PUP).**

Do poradny se žáci objednávají sami, před návštěvou je zapotřebí vyplnit dotazník. Dotazník vyplňují učitelé konkrétních předmětů. Dotazník do KPPP ve Zlíně je k dispozici u výchovné poradkyně, případně je možné jej vytisknout z webových stránek poradny.

Poznámka

Někteří žáci nedodali zprávu z poradenského zařízení. Bez zprávy učitel na poruchy učení nemusí brát ohled. Zprávy, které jsou zastaralé, je nutné obnovit.

Dokumenty ze školských poradenských zařízení jsou uloženy **u výchovného poradce, kopie u třídního učitele**. V případě potřeby je možné s nimi konzultovat podrobnosti uvedené ve zprávách jednotlivých žáků.

Krajská pedagogicko-psychologická poradna ve starých zprávách neuvádí konkrétní poruchu, pouze školu informuje, že jde o žáka s SVP - zdravotním znevýhodněním, případně zdravotním postižením. Bližší informace jsou jen na základě údajů poskytnutých rodiči.

Od 1. září 2016 jsou v platnosti výrazné změny ve společném vzdělávání (název také inkluze, integrace). Všechny zprávy vydané před 1. 9. 2016 budou v platnosti pouze do konce srpna 2018.

Legislativa:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním vyšším odborném a jiném vzdělávání – školský zákon.

Vyhláška MŠMT č.27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, v platném znění (účinnost od 1. 9. 2017)

Diagnostika specifických poruch učení a chování žáků

Dyslexie - porucha čtení, při které se dítě obtížně učí číst. Postižena bývá rychlost čtení, správnost a porozumění textu.

V období adolescence se tato porucha projevuje především horší orientací v textu, dítě nedokáže s textem pracovat, např. zadání v matematice si musí číst opakovaně. Dítě bývá zvýšeně unavitelné – na práci s textem musí vynaložit větší úsilí než ostatní. Čtení pro něho není prostředek pro získávání nových poznatků. Je pro něj lepší, když učivo slyší, vidí…

Dysgrafie - porucha psaní, postihuje písemný projev, který bývá nečitelný. Žák má obtíže v zapamatování a nápodobě písmen. Postižený si nepamatuje tvary písmen, zaměňuje písmena tvarově podobná, písmo je nečitelné, těžkopádné, neúhledné.

Také v době adolescence je časté, že písmo bývá nečitelné i pro samotné dítě – ze svého textu se většinou nemůže učit. Objevují se chyby vázané na neúpravnost textu.

Dysortografie - porucha pravopisu, vyskytuje se obvykle v komplexu s dyslexií a dysgrafií. Postihuje specifickou oblast gramatiky – tzv. specifické dysortografické jevy (záměny krátkých a dlouhých samohlásek, nerozlišují slabiky, vynechávají, přidávají, zaměňují písmena či celé slabiky…).

Ve věku adolescence je již specifická chybovost v různém stadiu kompenzace, porucha se spíše projevuje obtížnější aplikací gramatických pravidel a orientací v gramatických jevech. Tyto děti mají slabší jazykový cit, velmi problematické jsou pro ně např. větné rozbory.

Doporučení:

- možnost volby formy zkoušení: ústně – písemně, možnost ústního ověření znalostí, umožnit opravu výkyvových prací
- navýšení času na vypracování úkolů, testů…nejčastěji o 25%
- dostatečný časový prostor pro přečtení a pak kontrolu přečteného
- přiměřená náročnost, gramatiku zohlednit
- využívat různé doplňovací texty, zkrácená zadání, v jazycích je nevhodná forma diktátu, využívat raději různá doplňovací cvičení nebo hodnotit jenom tu část, kterou žák stačil vypracovat
- v cizím jazyce se orientovat na mluvený projev
- u slohových prací se zaměřovat především na obsahovou stránku
- respektovat zvolený typ písma (tiskací) – u dysgrafie
- nenutit číst před ostatními žáky (dyslexie)
- využít pomůcek – Pravidla českého pravopisu, slovníky, PC, magnetofon…

Dyskalkulie - porucha matematických schopností, postihuje operace s čísly, matematické představy, prostorové představy při práci s čísly i při geometrii. Postižené dítě nejčastěji zaměňuje číslice i matematická znaménka, např. 6 – 9 nebo 3008 za 3800, má obtíže v orientaci na číselné ose, v pravolevé orientaci, nechápe pojem čísla.

V období adolescence často přetrvávají obtíže s numerickými počty, příklady potom žák počítá neúměrně dlouho.

Doporučení:

- větší časový prostor,
- možnost používání kalkulaček, tabulek…

Dyspinxie – porucha kreslení projevující se nápadně nízkou úrovní psaní a kreslení. Při závažném stupni je dítě neschopno vypodobnit nějakou představu, tvar.

Dyspraxie – porucha pohybové koordinace. Hrubá motorika je ve vývoji opožděná, dítě má problémy v nápodobě viděných pohybů. Následně si obtížně osvojuje úkoly vyžadující jemnou motoriku, dítě je nápadně neobratné.

ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou. Dítě se soustředí krátkodobě, nevydrží delší dobu ani u činnosti, která ho zajímá. Hůře se soustředí při klimatických změnách, v době, kdy je organismus oslaben, např. před a po nemoci, při zvýšeném psychickém vypětí. Často zapomíná, ztrácí věci, je roztržité. Neumí relaxovat, nevydrží u sedavých aktivit. Neumí si uspořádat práci, nakládat s časem, řešit problémy…Má potíže se sebeovládáním, může být popudlivé, výbušné, impulzivní.

Bezhlavě se rozhoduje, což mívá za následek unáhlený, nevyrovnaný pracovní výkon a nevyrovnané osobní vztahy, asociální chování. Špatně snáší stres, to může vést k depresi, úzkosti, zmatenosti nebo rozčilení pouze proto, že je nutné potýkat se s typickými každodenními situacemi.

Doporučení:

- Vstřícný přístup, v případě selhání řešit situaci pohovorem mezi čtyřma očima, ne! před ostatními žáky.
- Posilovat sebevědomí, podle možnosti chválit.
- Zbytečně nezdůrazňovat chyby a nedostatky.
- Tolerovat kolísání pozornosti, zejména v situacích subjektivně prožívané zátěže.
- Zachovat klid, kontakt z očí do očí.
- Vytvořit přehledné strukturované prostředí, dítě si samo neumí vytvořit systém a řád, ale potřebuje ho. Stanovit předem pravidla a dbát na jejich dodržování.

PAS – porucha autistického spektra. Existuje několik druhů, nejčastěji se ve školách objevuje **tzv. Aspergerův syndrom**. Jde o vývojovou poruchu, která se projevuje v komunikaci, v sociálním chování, ve vnímání, inteligence bývá dostatečná, někdy může být nadprůměrná.

Projevuje se ve špatné orientaci v sociální oblasti. Dítě nedovede odhadnout postoj ostatních, interpretovat výraz jejich obličeje, nerozumí gestům, mimice, přízvuku hlasu. Nedovede se orientovat v mezilidských vztazích, neví, jak reagovat v určitých situacích. Často reaguje nevhodně, volí nevhodná slova, ale neúmyslně! Je egocentrické, nemá potřebu kontaktu s vrstevníky. Je důsledně pravdomluvné, dodržuje stanovená pravidla a vyžaduje to i po

druhých. Nemá rádo změnu, nové prostředí, vyžaduje neměnnost. Ve vzájemném styku často vázne oční kontakt, dítě si není vědomo citů jiných lidí, nebere je na vědomí. Je sociálně naivní, nedodržuje zaběhlé společenské normy a konvence, pokud je nezná. Charakteristickým rysem jsou obtíže v prostorové orientaci (např. v TV se špatně zapojuje do míčových her, neví, kde má stát a proč). Motoricky je neobratné. Rychlost čtení je průměrná se slabším porozuměním, paměť pro fakta a data dosahuje výborné úrovně. Příznačný je nedostatek smyslu pro rytmus. Vývoj řeči a slovní zásoba je dobrá. Užití řeči je však necitlivé, sociálně nepřiměřené (malé dítě používá výrazy jako dospělý). Dítě nerozumí slovním hříčkám, metaforám, ironii, uniká mu vtip, nemá smysl pro humor (např. „Nalijeme si čistého vína.“ Odpoví: „Já nepiji.“).

Doporučení:

- Vyplývá z uvedené charakteristiky.
- Je nutné přesně vyjádřit, co po dítěti chceme.
- Nedávat naráz větší množství informací a úkolů. Rozčlenit je do jednotlivých bodů, zkontrolovat každý zvlášť. Případně do bodů rozepsat. I manuální nebo jinou činnost je nutné rozfázovat.
- Učivo strukturalizovat, rozčlenit, barevně odlišit, vhodná jsou schémata.
- Věnovat pozornost vztahu se třídou (šikana, posměšky…).
- Trpělivost!

Dysfázie – porucha postihující vývoj řeči, existuje několik druhů. Projevuje se např. poruchou sluchového, zrakového vnímání, paměti, porozumění řeči. Dítě má obtíže s porozuměním slovům a větám na úrovni složitějších gramatických struktur.

Může se špatně vyjadřovat, obtíže mohou nastat v kresbě, vnímání barev, orientací v čase a prostoru.

Balbuties – koktavost

Doporučení:

- Klidně naslouchat, udržovat oční kontakt, mluvit klidně, pomalu.
- Nepřerušovat, koktání je formou mluvení.
- Dostatečný čas na odpověď.
- Nevyvolávat podle abecedy nebo zasedacího pořádku.
- Vyhýbat se koktavosti znamená koktání upevňovat.
- Nevylučovat dítě z úloh vyžadující ústní vyjádření.
- Žáku zdůraznit, že nemusí bojovat proti koktavosti.

Sluchové postižení

pravidla komunikace se sluchově postiženým žákem

- Navázat oční kontakt, zrakový kontakt udržovat po celou dobu.
- Vhodná poloha pro odezírání, žák má vidět náš obličej zepředu, nemluvit pokud k němu stojíme zády, za chůze…
- Odezírání je obtížný úkon, počítat s dřívějším nástupem únavy, optimální vzdálenost v závislosti na závažnosti postižení je od 0,5 do 4 metrů.
- Vhodně osvětlená místnost, nestát zády k oknu, vhodné poslechové podmínky.
- Nenechávat mluvit více žáků najednou.
- Mluvit přirozeně a zřetelně, nepřehánět artikulaci, nezvyšovat hlas ani nekřičet, tempo mluvení mírně zpomalit, rytmus řeči se nemění.

- Mluvit v kratších větách.
- Tolerance při hodnocení veškerých činností souvisejících se sluchovým vnímáním

Jako následek poruch učení vznikají **<u>poruchy chování</u>**. Projevují se upozorňováním na sebe, šaškováním, časté jsou neurotické projevy, strach, napětí. Obranou bývá reakce typu: „Mně to nevadí“ nebo agrese.